

SZATMÁR MEGYE NÉPESSÉGE ÉS ETNIKAI VISZONYAI A XIX. SZÁZAD ELEJÉN

KÁVÁSSY SÁNDOR

(Közlésre érkezett: 1978. december 29.)

Szatmár megye tényleges népessége a két szabad királyi város, ti. Nagybánya és Szatmárnémeti, valamint a királyi bányavárosi jogállást élvező Felsőbánya lakosságával együtt a II. József-kori, 1784. és 1787 között végrehajtott népszámlálás szerint, 153 022 lélek volt.¹ Szirmay Antal két évtized múltán, az 1804. évi összeírás, továbbá más források alapján 224 769 főre (!) becsüli a megye lakosságát.² Ha összegezzük Schwartner erre vonatkozó adatait, azt kapjuk, hogy 1805-ben a megye nem nemes lakóinak száma 166 389 volt.³ Magda Pál közel egykorú munkája Szirmayval csaknem megegyezően 224 800-ra (!) teszi a megye 1805. évi népességét.⁴ Ludovicus Nagy műve 1828-ban megjelent első kötetében 225 808 lélekről történik említés,⁵ Fényes Elek 1842-ben kiadott statisztikai kötetében pedig 209 559 főt mutat ki a megye lakosságaként.⁶

Ha tekintetbe vesszük, hogy az 1870 elején végrehajtott népszámlálás alkalmával 280 568-ban állapították meg a megye jelenlevő népességét,⁷ úgy a fent idézett szerzők adatainak többségétől meg kell tagadnunk a hitelességet. Az 1787. évi 153 022-es és az 1870. évi 280 568-as lélekszám különbsége ui. 127 546, ami azt jelenti, hogy a József-kori népesség 1870-re 83,35%-kal növekedett, ez pedig megengedi, hogy évi átlagban 1% körüli népességnövekedést vegyünk figyelembe. Így merőben mechanikus számítás szerint, és elhanyagolva a népesség alakulását befolyásoló egyéb tényezőket, arra juthatunk, hogy 1790-ben kerek számban 157 665 körül kellett hogy legyen a megye lélekszáma, 1800-ban 174 069, 1805-ben 182 949, 1810-ben 192 281, 1814-ben lépte át a 200 000-t, 1820-ban 212 398, 1830-ban pedig már 234 619 körül járhatott az a szám, amit a megye lakosságára reálisnak fogadhatunk el. Így haladva persze azt kaphatjuk, hogy 1842-ben már 264 375 kellett volna hogy legyen, ami viszont túl magasnak tűnik.

Visszatérve ezután az egykorú adatokhoz, első tekintetre világos lehet, hogy Szirmay és Magda becslésen nyugvó számait, mint irreálisan magasakat kell elutasítanunk. Fényes viszont túlon túl is szigorú volt és minden valószínűség szerint nagy fenntartásokkal élt, amikor a valóságosnál alacsonyabbra vette a megye lélekszámát. A tényleges viszonyokat legjobban Schwartnernek és Ludovicus Nagynak sikerült megközelíteniük, s így bizonyos határok közt az ő adataikat fogadhatjuk a leginkább hiteleseknek, megállapodva annál, hogy Szatmár népessége a XIX. század első harmadában 200 000 körül mozoghatott, a század első évtizedében még ez alatt volt, majd a második évtized derekán túllépte a 200 000-t. 1830 táján pedig a 230 000-t is elérte.

A megye Ludovicus Nagy által 225 808 főre számított népességének demográfiai viszonyairól a rendelkezésre álló egykorú statisztikai irodalom alapján igen keveset mond-

hatunk. Ezek feltárása nem is lehet e munka és e sorok írójának feladata. Néhány összefüggés megismerésére azonban épp Ludovicus Nagy műve segítségével mégis lehetőség nyílik.

Az idézett, vagy ahhoz nyilván nagyon közelálló lélekszám az 1827-ben törvénybe iktatott terület-kiigazítás⁸ előtt 270, azután 268 település között oszlott meg. E települések körében 2 volt szabad királyi város (Nagybánya és Szatmárnémeti), 1 királyi bányaváros (Felsőbánya), 17 mezőváros (Aranyosmeggyes, Avasújváros, Béltek, Csenger, Erdőd, Erdőszáda, Fehérgyarmat, Jánk, Királydaróc, Mátészalka, Matolcs, Misztótfalu, Nagyecsed, Nagykároly, Nagymajtény, Szinérváralja, Tarpa) és 250, illetve 1827 után 248 község.⁹ 14 279 lakossal a legnépesebb helység Szatmárnémeti volt, 11 055 fővel a második helyen a megyeszékhely, Nagykároly állt, majd 4928-cal Nagybánya, 4263-mal Felsőbánya következett és 2836-ot kitevő lélekszámával Szinérváralja zárta a legnépesebb szatmári helységek sorát. A falvak általában kicsik voltak, azoknak csaknem felében, 47,58%-ában 500 alatt volt a népességszám, további egyharmadában, pontosan 33,46%-ában pedig 500 és 1000 között váltakozott.

A három városban, tehát Felsőbányán, Nagybányán és Szatmárnémetiben 23 470 lakos élt. A mezővárosok népessége 36 500 volt. A kor fogalmai szerint 59 970 fő, a lakosság 26,55%-a volt városlakó. 160 922-en (71,26%) éltek a községekben, 787-en a pusztákon és tanyákon (szállásokon), 3800-an pedig szétszórva az erdőkben és a hegyek között. Ez utóbbiak a megye lakosságának 2,02%-át tették ki.¹⁰

Lényegesen többet mondhatunk ennél a megye etnikai viszonyairól. Szirmay ui., ha röviden is, tájékoztat a megyében élő nemzetiségekről és az ott divatozó nyelvekről, azonkívül az egyes településeket ismertetve, csaknem minden esetben pontosan vagy legalábbis megközelítő pontossággal jegyzi fel, hogy a lakosság milyen nemzetiségekből tevődött össze.

Ahogy az általa közölt adatokból is világos lehet, Szatmár a XIX. század elején már több nemzetiség által lakott területe volt az országnak. A két fő elemet azonban a magyarság és a románság jelentette. Rajtuk kívül nagyobb számban németek, rutének és zsidók éltek a megyében. Mindezek mellett – ha csekély számban is – szlovák, örmény és cseh nemzetiségű lakosok is voltak. *Örményekről* három helyről, Felsőbányáról, Szatmárnémetiről és Szinérváraljáról van tudósításunk, *csehekről* Újhuta-pusztával kapcsolatosan olvashatunk. Az előbbieket, ti. az örmények kereskedést űzték, az újhutai csehek a Károlyi grófok ott létesített üvegműhelyének voltak a dolgozói.¹¹ Tekintve, hogy lélekszámukra nincsen adat, velük a továbbiakban nem foglalkozunk. Imitt-amott nagyobb számban fordult elő még a cigányság is, minthogy azonban rájuk sincsenek számaink, a cigányság kérdésének ismertetésétől szintén eltekintünk.

Élő nyelvként Szirmay a megyében a magyart, a románt és a németet említi. Így utólag nehéz eldönteni, vajon élt-e még a tájon a rutén, a szlovák, az örmény, vagy a cseh nyelv. Magda Pál 1819-ben megjelent művében írja, hogy a szatmári rutén falvak népe már régóta magyarul hallgatja Isten igéjét.¹² Nem kétséges, hogy a szatmári rutének, legalábbis részben, ekkor már a magyarosodás útját járták, mégsem utasíthatjuk el a feltevést, hogy ahol nagyobb csoportokban éltek, még anyanyelvükön beszéltek. Valószínű, hasonló lehetett a helyzet a szatmári szlovákság és az örmények körében is. Ugyanígy gond lehet kutató számára a zsidóság nyelvi hovatartozása is. Móricz Zsigmond sok évtized múltán, Szatmár megye népéről írott tanulmányában említi, hogy a románság körében élő zsidók német anyanyelvűeknek vallották magukat.¹³

A két fő nemzetiség, ti. a magyarság és a románság a nyelven kívül a vallás tekintében is élesen különült el egymástól. A magyarok döntően és elsősorban reformátusok voltak, a „magyar templom” a szatmári tájnyelvben ma is a református templomot jelenti.

Mellettük persze római katolikus, s ha nem nagy számban is, görög katolikus magyarok is voltak. A szatmári románság viszont egyöntetűen görög katolikus volt, görögkeleti felekezethez tartozó egyén, az általunk vizsgált időszakban, mindössze 7 került a megyébe, s bár ezek nemzetiségi hovatartozásáról nem lehet egyértelmű véleményünk, a románsághoz számítandónak véltük őket. A németek úgyszólván egységesen római katolikusok, a rutének görög katolikusok, a szlovákok jobbra evangélikusok voltak, ha egyébként római katolikus is került körükbe.

A felsorolt különbözőségek ellenére sincs egyszerű helyzetben, nagy fába vágja a fejszéjét a kutató, ha az egyes nemzetiségek egykorú arányaira, lélekszámára, tömegeire próbál fényt deríteni. Mert amíg a református magyarság és a görög katolikus románság könnyen és jól különíthető el a felekezeti hovatartozás mentén, a római katolikus magyarság és a szintén római katolikus németiség és részint szlovákság elkülönítése már sok fejtörést okozhat. Ugyanígy gondos mérlegelést, sok megfontolást kíván a görög katolikus rutének románoktól való elválasztása is.

Hozzálatva a feladathoz, először is — a puszták kivételével — az egyes helységek, tehát a városok, mezővárosok és községek nemzetiségi jellegét tisztáztuk. Fő támpontunk ehhez Szirmay Antal már sokat idézett munkája volt, melynek adatait a korabeli sematizmusok számsoraival ellenőriztük. Minthogy részletes felekezeti megoszlást csak az 1830-as évektől kiadott sematizmusokban találtunk, alapforrásként az 1831. évi sematizmusokat használtuk.¹⁴ Így tehát megállapításaink sem kifejezetten a század elejére, hanem a század első harmadára vonatkoznak.

A vezérelv, amit a munka során követtünk, a felekezeti megoszlásból a nemzetiségi megoszlásra való következtetés elve volt, aminek eldöntéséhez az egyes esetekben mindig tekintetbe vettük, hogy Szirmay az adott helységet milyen nemzetiségűnek mondja. Így a reformátusokat következetesen a magyarsághoz vettük. A szórvány katolikus népességet, a német településeket leszámítva, szintén. A görög katolikusokat (a szóványokat is) ezzel szemben román nemzetiségűeknek véltük, eltekintve azoktól a helységektől, ahol Szirmay alapján tudtuk, hogy rutének lakják. Az evangélikusokat általában szlovák nemzetiségűeknek tekintettük, lévén a szatmári szlovákság jellegzetes vallása az evangélikus vagy másként lutheránus vallás. Az egyes nemzetiségek elkülönítésének azonban nagy nehézségei voltak. Például Nagykároly, Bágos, Porcsalma esetében nem nyílt mód a román és rutén népesség szétválasztására, lévén mindkettő görög katolikus. Így az ottani ruténeket a románság javára számoltuk el. Szatmárnémeti, Nagykároly, Felsőbánya vonatkozásában hasonló nehézség a német és a magyar római katolikusok megkülönböztetése jelentett, itt a katolikusokat a németiséghez osztottuk. Csekén a szlovákság meghatározása okozott gondot, itt a szintén a katolikus lakosságot véltük szlováknak lenni. Kapnikon a német és a román lakosság arányainak megállapítása okozott problémát, itt szintén a románság javára számoltuk. Vitás esetekben — a szenvedélyek felszítását elkerülendő — általában *mindig* a magyarság hátrányára számoltunk. Nyilvánvaló, hogy vázolt nehézségek következtében az általuk festett kép korántsem abszolút pontos, mégis meggyőződéssünk, hogy a főbb arányokat tekintve, történelmileg hiteles eredményekre sikerült jutnunk.

A jelzett módszer segítségével összesen 268 település nemzetiségi jellegét, illetve összetételét sikerült tisztáznunk, ami a 270 szatmári település 99,26%-át jelenti. Mindössze kettő akadt (Alsóhandal és Felsőhandal), melynek nemzetiségi jellegét semmiképp nem tudtuk meghatározni.

Olyan helység, melynek minden lakója egyugyanazon nemzetiség tagjai közül került volna ki, 23 (8,51%) volt a megyében. Ezek közül kettő volt magyar (Szamoskóród és Tizsakóród), húsz (Felsőhomoród, Felsőszopor, Gyökefalu, Ivácskó, Kicbánya, Közép-

homoród, Lophágy, Magyarkékes, Mogyorós, Monostor, Nyegrefalu, Oláhtótfalu, Oláhújfalu, Oroszfalu II., Pácafalu, Pusztatelek, Sándorfalu, Sürgyefalu, Szoldobágy, Válaszút) román és egy (Császári) rutén. (Ezek nevét az alábbi kimutatásban kiemelve, kurziválva adjuk.)

Az egyes helységek nemzetiségi jellegének meghatározásánál azonban mégsem indulhatunk ki az abszolútumból, azaz a tökéletes nemzetiségi egyöntetűségből. Kissé talán szigorú mércét alkalmazva, nemzetiségi szempontból egyöntetűnek, vagyis homogénnek azokat a helységeket tekintettük, amelyekben a kisebbség, vagy a kisebbségek aránya nem haladta meg az 5%-ot. A szatmári településeknek így két sorát kaptuk: 1. a nemzetiségi szempontból egyöntetű településeket és 2. a vegyes lakosságú településeket. Ezeket, valamint azok részletes adatait az itt közölt táblázat mutatja be.

NEMZETISÉGI SZEMPONTBÓL EGYÖNTETŰ TELEPÜLÉSEK

a) Magyar települések

1	2	3	4	5			6	7	8	9	10	11	12
Sor- szám	A helység neve	Jog- állása	Lakos- sága	MAGYAR			% -ban	ROMÁN	% -ban	ZSIDÓ	% -ban	Kisebbség összesen	% -ban
				róm. kat.	ref.	össze- sen		gör. kat.		izr.			
1.	Börvely	k	1516	18	1496	1514	99,87	2	0,13	—	—	2	0,13
2.	Cégény	k	606	30	559	589	97,19	11	1,81	6	1,00	17	2,81
3.	Csaholc	k	881	15	840	855	97,04	6	0,68	20	2,27	26	2,95
4.	Csécse	k	333	3	326	329	98,79	—	—	4	1,20	4	1,20
5.	Dányád	k	580	33	520	553	95,34	22	3,79	5	0,86	27	4,65
6.	Dobra	k	912	—	892	892	97,80	20	2,19	—	—	20	2,19
7.	Fehérgyarmat	mv	2828	286	2482	2768	97,87	8	0,28	52	1,83	60	2,03
8.	Géres	k	479	—	469	469	97,91	—	—	10	2,08	10	2,08
9.	Gyügye	k	837	16	800	816	97,49	3	0,35	18	2,15	21	2,33
10.	Hermánszeg	k	174	8	158	166	95,40	8	4,59	—	—	8	4,59
11.	Kisar	k	512	14	480	494	96,48	6	1,17	12	2,34	18	3,51
12.	Kispalád	k	641	9	624	633	98,75	5	0,78	3	0,46	8	1,24
13.	Kispeleske	k	313	14	290	304	97,12	4	1,27	5	1,59	9	2,86
14.	Kocsord	k	1231	7	1185	1192	96,83	—	—	39	3,16	39	3,16
15.	Kömörő	k	402	6	380	386	96,01	4	0,99	12	2,98	16	3,97
16.	Kőszegremete	k	431	—	412	412	95,59	4	0,92	15	3,48	19	4,40
17.	Mánd	k	995	6	961	967	97,18	10	1,00	18	1,80	28	2,80
18.	Matolcs	mv	837	2	825	827	98,80	4	0,47	6	0,71	10	1,18
19.	Milota	k	438	2	430	432	98,63	—	—	6	1,36	6	1,36
20.	Nábrád	k	393	7	375	382	97,20	—	—	11	2,79	11	2,79
21.	Nagyecsed	mv	1000	14	968	982	98,20	4	0,40	14	1,40	18	1,80
22.	Nagypalád	k	770	7	729	736	95,58	—	—	34	4,41	34	4,41
23.	Nagyszekeres	k	511	53	437	490	95,89	10	1,95	11	2,15	21	4,10
24.	Ökörítő	k	791	49	718	767	96,96	13	1,64	11	1,39	24	3,03
25.	Pusztadaróc	k	183	9	168	177	96,72	—	—	6	3,27	6	3,27
26.	Szamosbecs	k	416	3	403	406	97,95	—	—	10	2,40	10	2,40
27.	Szamoskőröd	k	249	4	245	249	100,00	—	—	—	—	—	—
28.	Szamosujlak	k	471	1	451	452	95,96	11	2,33	8	1,69	19	4,02
29.	Tarpa	mv	2027	20	2000	2020	99,65	3	0,14	4	0,20	7	0,34
30.	Tatárfalva	k	484	17	443	460	95,04	13	2,68	11	2,27	24	4,95
31.	Tiszakőröd	k	546	20	526	546	100,00	—	—	—	—	—	—
32.	Tunyog	k	570	18	540	558	97,89	3	0,52	9	1,57	12	2,09
33.	Uszka	k	732	6	705	711	97,13	12	1,63	9	1,22	21	2,85
34.	Vámosoroszi	k	840	16	812	828	98,57	6	0,71	6	0,71	12	1,42
35.	Zsarolyán	k	768	8	757	765	99,60	2	0,26	1	0,14	3	0,40
Összesen			25697	721	24406	25127	97,78	194	0,75	324	1,26	552	2,14

1	2	3	4	5	6	7			8	9	10	11	12	13	14	
70.	Medes	k	320	315	98,44	—	—	—	—	—	—	5	—	5	1,56	
71.	Mogyorós	k	386	386	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
72.	Nyegrefalu	k	161	161	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
73.	Óhuta	k	284	275	96,84	3	—	3	1,05	—	—	6	2,11	9	3,16	
74.	Oláhhodos	k	367	353	96,23	5	4	9	2,45	—	—	5	1,36	14	3,77	
75.	Oláhkékes	k	466	458	98,28	8	—	8	1,72	—	—	—	—	8	1,72	
76.	Oláhtótfalu	k	477	477	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
77.	Oláhujfalu	k	263	263	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
78.	Oroszfalu I.	k	405	395	97,54	10	—	10	2,46	—	—	—	—	10	2,46	
79.	Oroszfalu II.	k	340	340	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
80.	Pácafa	k	325	325	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
81.	Papbikó	k	238	237	99,58	1	—	1	0,42	—	—	—	—	1	0,42	
82.	Pete	k	202	198	98,02	—	—	—	—	—	—	4	98,02	4	1,98	
83.	Piskárkos	k	784	777	99,11	—	3	3	0,38	—	—	4	0,41	7	0,89	
84.	Pusztatelek	k	195	195	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
85.	Rákosterebes	k	614	604	98,37	6	—	6	0,97	—	—	4	0,64	10	1,63	
86.	Ráksa	k	1291	1283	99,39	—	—	—	—	—	—	8	0,61	8	0,61	
87.	Remetemező	k	1199	1168	97,47	5	1	6	0,50	—	—	25	2,08	31	2,58	
88.	Réztelek	k	905	898	99,22	7	—	7	0,78	—	—	—	—	7	0,78	
89.	Rózsapallag	k	629	615	97,77	—	—	—	—	—	—	14	2,23	14	2,23	
90.	Sándorfalu	k	259	259	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
91.	Sürgyefalu	k	690	690	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
92.	Szakállasbikó*	k	616	616	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
93.	Szoldobágy	k	370	370	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
94.	Tartolc	k	1091	1075	98,54	—	—	—	—	—	—	16	1,46	16	1,46	
95.	Tomány	k	620	619	99,84	1	—	1	0,16	—	—	—	—	1	0,16	
96.	Tökés	k	504	497	98,62	7	—	7	1,38	—	—	—	—	7	1,38	
97.	Turvékonya	k	597	589	98,66	—	—	—	—	—	—	8	1,34	8	1,34	
98.	Válaszút	k	201	201	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
99.	Veresmart	k	569	562	98,76	1	—	1	0,17	—	—	6	1,07	7	1,24	
100.	Vezend	k	828	809	97,70	14	5	19	2,30	—	—	—	—	19	2,30	
	Összesen		35706	35159	98,47	185	38	223	0,62	—	2	0,005	322	0,90	547	1,52

c) Német települések

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Sor- szám	A helység neve	Jog- állása	Lakos- sága	<u>NÉMET</u> róm. kat.	%-ban	<u>MAGYAR</u> ref.	%-ban	<u>ROMÁN</u> gör. kat.	%-ban	Kisebbség összesen	%-ban
101.	Mezőpetri	k	1024	1002	97,35	2	0,19	20	1,95	22	2,14
102.	Sándorfalva	k	489	467	95,51	—	—	22	4,49	22	4,49
	Összesen		1513	1469	97,10	2	0,13	42	2,77	44	2,90

d) Rutén települések

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Sor- szám	A helység neve	Jog- állása	Lakos- sága	<u>RUTÉN</u> gör. kat.	%-ban	<u>MAGYAR</u> róm. kat. ref. össze- sen	%-ban	Kisebbség összesen	%-ban
103.	Császári	k	319	319	100,00	— — —	—	—	—

A nemzetiségi szempontból egyöntetű helységek adatainak összegezése

1	2			3	4	5	6	7	8	9	10			11	12	13
Lakosság	MAGYAR			% -ban	ROMÁN	% -ban	NÉMET	% -ban	RUTÉN	% -ban	SZLOVÁK			% -ban	ZSIDÓ	% -ban
	róm. kat.	ref.	össze- sen		gör. kat.		róm. kat.		gör. kat.		róm. kat.	ev.	össze- sen		izr.	
63 235	906	24 446	25 352	40,00	35 395	56,00	1469	2,48	319	0,50	—	2	2	0,003	646	1,02

VEGYES LAKOSSÁGÚ TELEPÜLÉSEK

1	2	3	4	5			6	7	8	9	10	11	12	13			14	15	16
Sor-szám	A helység neve	Jog-állása	Lakos-sága	MAGYAR			% -ban	ROMÁN	% -ban	NÉMET	% -ban	RUTÉN	% -ban	SZLOVÁK			% -ban	ZSIDÓ	% -ban
				róm. kat.	ref.	össze-sen		gör. kat.		róm. kat.		gör. kat.		ev.	össze-sen	gör. kat.		ev.	
1.	Adorján	k	382	15	327	342	89,53	34	8,90	—	—	—	—	—	—	—	6	1,57	
2.	Alsófernezely	k	659	218	—	218	33,08	430	65,25	—	—	—	—	—	3	3	0,46	8	1,21
3.	Alsóhomoród	k	564	—	—	—	—	37	6,56	527	93,44	—	—	—	—	—	—	—	—
4.	Amac	k	740	—	365	365	49,32	360	48,65	—	—	—	—	—	—	—	—	15	2,03
5.	Angyalos	k	385	32	291	323	83,90	53	13,77	—	—	—	—	—	—	—	—	9	2,34
6.	Apa	k	2345	35	610	645	27,51	1550	63,97	—	—	—	—	—	—	—	150	6,40	
7.	Aranyos*	k	532	—	214	214	40,23	318	59,77	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8.	Aranyosmeggyes	mv	1963	43	140	183	9,32	1630	83,04	—	—	—	—	—	—	—	—	160	8,15
9.	Atya	k	440	32	365	397	90,23	38	8,64	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1,14
10.	Avasujfalu	k	835	52	—	52	6,23	758	90,78	—	—	—	—	—	—	—	—	25	2,99
11.	Avasujváros	mv	844	16	800	816	96,68	14	1,66	—	—	—	—	—	—	—	—	54	6,40
12.	Bagos	k	709	38	265	303	42,74	391	55,15	—	—	—	—	—	1	1	0,14	14	1,97
13.	Bajfalu	k	167	13	—	13	7,78	154	92,22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14.	Barlafalu	k	887	235	—	235	26,49	643	72,49	—	—	—	—	—	—	—	—	9	1,01
15.	Batiz	k	1233	110	310	420	34,06	762	61,80	—	—	—	—	—	—	—	—	51	4,14
16.	Batizvasvári*	k	724	—	46	46	6,35	594	82,04	—	—	—	—	—	—	—	—	84	11,60
17.	Béltek	mv	1317	—	40	40	3,04	80	6,07	1190	90,36	—	—	—	—	—	—	2	0,15
18.	Bere	k	940	44	779	823	87,55	86	9,15	—	—	—	—	—	—	—	—	31	3,30
19.	Berend	k	426	7	235	242	56,81	—	—	—	—	169	39,67	—	—	—	—	15	3,52
20.	Borzova	k	213	10	185	195	91,55	12	5,63	—	—	—	—	—	—	—	—	6	2,82
21.	Botpalád	k	553	7	500	507	91,68	17	3,02	—	—	—	—	—	—	—	—	29	5,24
22.	Busák	k	167	13	—	13	7,78	152	91,02	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1,20
23.	Csanáros	k	1038	—	29	29	2,79	66	6,36	930	89,60	—	—	—	—	—	—	3	0,29
24.	Császló	k	692	22	531	553	79,91	106	15,32	—	—	—	—	—	—	—	—	33	4,77
25.	Csegöld	k	464	76	6	82	17,67	382	82,33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26.	Cseke	k	1147	—	790	790	68,88	—	—	—	—	84	7,32	232	1	233	20,31	40	3,49
27.	Csenger	mv	2084	151	1282	1433	68,76	202	9,69	—	—	—	—	—	—	—	—	449	21,55
28.	Csengerujfalu	k	597	5	263	268	44,89	315	52,76	—	—	—	—	—	—	—	—	14	2,35
29.	Csomaköz	k	813	—	193	193	23,74	589	72,45	—	—	—	—	—	4	4	0,49	27	3,32
30.	Dara	k	372	72	237	309	83,06	56	15,05	—	—	—	—	—	—	—	—	7	1,88
31.	Darnó	k	473	3	438	441	93,23	18	3,81	—	—	—	—	—	—	—	—	14	2,96
32.	Dengeleg	k	1554	21	546	567	36,49	930	59,85	—	—	—	—	—	—	—	—	57	3,67
33.	Ders	k	493	45	5	50	10,14	—	—	—	—	422	85,60	—	4	4	0,81	17	3,45
34.	Dob	k	720	2	306	308	42,78	412	57,22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1	2	3	4	5			6	7	8	9	10	11	12	13		14	15	16
35.	Dobrácsapáti	k	350	30	167	197	56,29	153	43,71	—	—	—	—	—	—	—	—	—
36.	Domahida	k	382	2	96	98	25,65	284	74,35	—	—	—	—	—	—	—	—	—
37.	Egri	k	581	18	470	488	83,99	55	14,63	—	—	—	—	—	—	—	8	1,38
38.	Encsencs	k	474	23	231	254	53,59	—	—	—	—	204	43,04	—	—	—	16	3,38
39.	Endréd	k	1482	70	873	943	63,63	506	34,14	—	—	—	—	—	—	—	33	2,23
40.	Erdőd	mv	1435	—	16	16	1,11	100	6,97	1303	90,80	—	—	—	7	7	0,49	9
41.	Fábiánháza	k	1110	12	498	510	45,95	—	—	—	—	584	52,61	—	—	—	16	1,44
42.	Felsőbánya	v	4510	—	1218	1218	27,01	825	18,28	2415	53,55	—	—	—	52	52	1,15	—
43.	Felsőfalu	k	1929	19	4	23	1,19	1748	90,62	—	—	—	—	—	—	—	158	8,19
44.	Fény	k	1041	—	22	22	2,11	67	6,44	949	91,16	—	—	—	—	—	3	0,29
45.	Fülesd	k	300	7	268	275	91,67	20	6,67	—	—	—	—	—	—	—	5	1,67
46.	Fülpös	k	319	6	277	283	88,71	24	7,52	—	—	—	—	—	—	—	12	3,76
47.	Fülpösdaróc	k	511	4	470	474	92,76	25	4,89	—	—	—	—	—	—	—	12	2,35
48.	Gacsály	k	650	31	540	571	87,85	19	2,92	—	—	—	—	—	—	—	56	8,62
49.	Garbolc	k	243	6	203	209	86,01	9	3,70	—	—	—	—	—	—	—	25	10,29
50.	Gebe	k	1836	55	886	941	51,25	—	—	—	—	745	40,58	—	—	—	150	8,17
51.	Géberjén	k	204	23	166	189	92,65	9	4,41	—	—	—	—	—	—	—	6	2,94
52.	Gencs	k	1140	79	698	777	68,16	363	31,84	—	—	—	—	—	—	—	—	—
53.	Gilvács	k	279	—	11	11	3,94	22	7,89	246	88,17	—	—	—	—	—	—	—
54.	Giródtótfalu	k	515	103	7	110	21,36	405	78,64	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55.	Görbed	k	340	—	90	90	26,47	243	71,47	—	—	—	—	—	—	—	7	2,06
56.	Györtelek	k	338	19	300	319	94,38	11	3,25	—	—	—	—	—	—	—	8	2,37
57.	Gyüre	k	831	54	661	715	86,04	—	—	—	—	84	10,11	—	—	—	32	3,85
58.	Gyürüs	k	386	14	—	14	3,63	314	81,35	—	—	—	—	—	51	51	13,21	7
59.	Hirip	k	636	4	374	381	59,91	255	40,09	—	—	—	—	—	—	—	—	—
60.	Hodász	k	1493	65	683	748	50,10	—	—	—	—	555	37,17	—	—	—	190	12,73
61.	Homok	k	428	32	327	359	83,88	—	—	—	—	61	14,25	—	—	—	9	2,10
62.	Iklód	k	328	8	170	178	54,27	—	—	—	—	150	45,73	—	—	—	—	—
63.	Ilk	k	562	73	430	503	89,50	—	—	—	—	36	6,41	—	—	—	23	4,09
64.	Iloba	k	408	46	—	46	11,27	342	83,82	—	—	—	—	—	—	—	20	4,90
65.	Ilosva	k	762	19	34	53	6,96	698	91,60	—	—	—	—	—	—	—	11	1,44
66.	Iriny	k	717	84	404	488	62,48	210	29,29	—	—	—	—	—	—	—	19	2,65
67.	Istvándi	k	315	13	270	283	89,84	20	6,35	—	—	—	—	—	—	—	12	3,81
68.	Jánk	mv	784	312	142	454	70,66	318	40,56	—	—	—	—	—	—	—	12	1,53
69.	Jármi	k	641	25	505	530	82,68	—	—	—	—	58	9,05	—	—	—	53	8,27
70.	Józsefháza	k	1096	—	134	134	12,23	—	—	368	33,58	582	53,10	—	—	—	12	1,09
71.	Kak	k	187	4	34	38	20,32	—	—	—	—	149	79,68	—	—	—	—	—

1	2	3	4	5		6	7	8	9	10	11	12	13		14	15	16
72.	Kálmánd	k	659	—	9	9	1,37	36	5,46	611	92,72	—	—	—	—	3	0,46
73.	Kántorjánosi	k	1210	10	1060	1060	87,60	—	—	—	—	150	12,40	—	—	—	—
74.	Kaplony	k	1092	—	315	315	28,85	110	10,07	662	60,62	—	—	—	—	5	0,46
75.	Kapnik*	k	595	—	217	217	36,47	378	63,53	—	—	—	—	—	—	—	—
76.	Kegye	k	590	45	—	45	7,63	545	92,37	—	—	—	—	—	—	—	—
77.	Királydáróc	mv	2456	—	539	539	21,95	1175	47,84	618	25,16	—	—	1	1	0,04	81
78.	Kishodos	k	259	18	224	242	93,44	12	4,63	—	—	—	—	—	—	5	1,93
79.	Kiskolcs	k	448	—	346	346	77,23	102	22,77	—	—	—	—	—	—	—	—
80.	Kismada*	k	362	—	136	136	37,57	—	—	—	—	226	62,43	—	—	—	—
81.	Kismajtény	k	973	9	459	468	48,10	505	51,98	—	—	—	—	—	—	—	—
82.	Kisnamény	k	1306	40	1053	1093	83,69	156	11,94	—	—	—	—	—	—	57	4,36
83.	Kissikárló	k	193	5	—	5	2,59	183	94,82	—	—	—	—	—	—	5	2,59
84.	Kisszekeres	k	470	9	432	441	93,83	14	2,98	—	—	—	—	—	—	15	3,19
85.	Komlódtótfalu	k	362	68	271	339	93,65	23	6,35	—	—	—	—	—	—	—	—
86.	Kölcse	k	517	60	320	380	73,50	—	—	—	—	70	13,54	—	54	54	10,44
87.	Körtvélyes	k	1489	2	1214	1216	81,67	255	17,13	—	—	—	—	—	—	18	1,21
88.	Krassó	k	1373	6	712	718	52,29	564	41,08	—	—	—	—	—	—	91	6,63
89.	Láposbánya	k	701	252	3	255	36,38	446	63,62	—	—	—	—	—	—	—	—
90.	Lázári	k	856	198	327	525	61,33	—	—	—	—	314	36,68	—	—	17	1,99
91.	Lugos	k	1472	667	6	673	45,72	—	—	—	—	793	53,87	—	—	6	0,41
92.	Madarász	k	1306	—	—	—	—	1056	80,86	243	18,61	—	—	—	—	7	0,54
93.	Magosliget	k	239	7	210	217	90,79	18	7,53	—	—	—	—	—	—	4	1,67
94.	Majtis	k	193	15	156	171	88,60	5	2,59	—	—	—	—	—	—	17	8,81
95.	Mátészalka	mv	2686	118	2260	2378	88,53	—	—	—	—	67	2,49	—	—	241	8,97
96.	Méhtelek	k	307	6	218	224	72,96	8	26,06	—	—	—	—	—	—	3	0,98
97.	Mezőterem	k	1500	—	7	7	0,47	1035	69,00	449	29,93	—	—	9	9	0,60	—
98.	Mérk	k	1051	—	358	358	34,06	—	—	538	51,19	139	13,23	—	1	1	0,10
99.	Mikola	k	808	28	620	648	80,20	60	7,43	—	—	—	—	—	—	100	12,38
100.	Misztbánya	k	204	79	—	79	38,73	125	61,27	—	—	—	—	—	—	—	—
101.	Misztótfalu	mv	624	124	187	311	49,84	304	48,72	—	—	—	—	1	1	0,16	8
102.	Monostor	k	167	—	15	15	8,98	152	91,02	—	—	—	—	—	—	—	—
103.	Mózesfalu	k	324	—	15	15	4,63	305	98,14	—	—	—	—	—	—	4	1,23
104.	Nagyar	k	380	12	348	360	94,74	11	2,89	—	—	—	—	—	—	9	2,37
105.	Nagybánya	v	4844	—	1803	1803	37,22	801	16,54	1962	40,50	—	—	278	278	5,74	—
106.	Nagygéc	k	327	45	255	300	91,74	18	5,50	—	—	—	—	—	—	9	2,75
107.	Nagyhódos	k	280	25	219	244	87,14	10	3,57	—	—	—	—	—	—	26	9,29
108.	Nagykároly	mv	11666	—	2148	2148	18,41	2082	17,85	5332	45,71	—	—	206	206	1,77	1898

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
109.	Nagykolcs	k	611	8	287	295	48,28	303	49,59	—	—	—	—	13	2,13
110.	Nagymajtény	mv	1105	—	11	11	1,00	41	3,71	1049	94,93	—	—	4	0,36
111.	Nagypeleske	k	509	165	25	190	37,33	300	58,94	—	—	—	6	1,18	3,73
112.	Nagysikárló	k	684	18	112	130	19,01	584	25,38	—	—	—	—	6	0,88
113.	Nagyszokond	k	367	—	3	3	0,82	23	6,27	329	89,65	—	—	12	3,27
114.	Nántú	k	726	350	—	350	48,21	370	50,96	—	—	—	—	6	0,83
115.	Nyírmeggyes	k	1408	42	1022	1064	75,57	—	—	—	206	14,63	—	138	9,80
116.	Nyírvasvári	k	1312	73	14	87	6,63	—	—	—	1149	87,58	—	76	5,79
117.	Olcsvaapáti	k	1110	18	1000	1018	91,71	8	0,72	—	—	—	—	84	7,57
118.	Ombod	k	652	—	613	613	94,02	39	5,98	—	—	—	—	—	—
119.	Óvári	k	702	41	359	400	56,98	297	42,31	—	—	—	1	4	0,57
120.	Őr	k	818	34	671	705	86,19	—	—	—	53	6,48	—	60	7,33
121.	Papos	k	454	191	189	376	82,82	—	—	—	51	11,23	—	27	5,95
122.	Parasznya	k	665	27	238	265	39,85	—	—	—	362	54,44	—	38	5,81
123.	Patóháza	k	895	20	332	352	39,33	492	54,97	—	—	—	—	50	5,59
124.	Pálfalva	k	180	14	117	131	72,78	49	27,22	—	—	—	—	—	—
125.	Pátyod	k	504	197	2	199	39,48	—	—	—	288	57,14	—	17	3,37
126.	Penészlek	k	1001	12	14	26	2,60	—	—	—	933	93,21	—	42	4,20
127.	Penyige	k	393	43	329	363	92,37	6	1,53	—	—	—	—	15	3,82
128.	Pettyén	k	541	4	501	505	93,35	29	5,36	—	—	—	—	7	1,29
129.	Porcsalma	k	852	25	584	609	71,48	223	26,17	—	—	—	—	20	2,35
130.	Portelek	k	413	15	7	22	5,33	380	92,01	—	—	—	—	11	2,76
131.	Rápolt	k	462	26	396	422	91,34	25	5,41	—	—	—	—	15	3,25
132.	Reszege	k	490	23	3	26	5,31	451	92,04	—	—	—	—	15	3,06
133.	Ricse	k	656	5	513	518	78,96	138	21,04	—	—	—	—	—	—
134.	Rohod	k	611	27	541	568	92,96	—	—	—	25	4,09	—	18	2,95
135.	Rozsály	k	359	—	205	205	57,10	—	—	—	61	16,99	74	15	4,18
136.	Sályi	k	638	37	543	580	90,91	44	6,90	—	—	—	—	14	2,19
137.	Sár	k	210	17	18	35	16,67	—	—	—	175	83,33	—	—	—
138.	Sárköz	k	1277	425	306	731	57,24	—	—	—	552	43,23	—	4	0,31
139.	Sárközüjlak	k	1652	251	370	621	37,59	862	52,18	—	—	—	2	0,12	167
140.	Sebespatak	k	296	—	—	—	—	276	93,24	—	—	—	—	20	6,76
141.	Sima	k	339	10	298	308	90,86	25	7,37	—	—	—	—	6	1,77
142.	Sonkád	k	708	42	610	652	92,09	41	5,97	—	—	—	—	15	2,12
143.	Szakasz	k	636	—	3	3	0,47	130	20,44	503	79,09	—	—	—	—
144.	Szalmad	k	337	167	6	173	51,34	—	—	—	154	45,70	—	10	2,97
145.	Szamostelek	k	433	16	53	69	15,94	334	77,14	—	—	—	—	30	6,93

1	2	3	4	5		6	7	8	9	10	11	12	13			14	15	16	
146.	Szatmárnémeti	v	14787	-	11075	11075	74,90	2205	14,91	1443	9,76	-	-	-	64	64	0,43	-	-
147.	Szaniszló	k	2292	-	237	237	10,34	1521	66,36	514	22,43	-	-	-	-	-	-	20	0,87
148.	Szárazberek	k	527	23	294	317	60,15	192	36,43	-	-	-	-	-	-	-	-	18	3,42
149.	Szentmárton	k	385	14	201	215	55,84	161	41,82	-	-	-	-	-	-	-	-	9	2,34
150.	Szentmiklós	k	750	3	182	185	24,67	565	75,33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
151.	Szinérváralja	mv	3080	607	590	1197	38,86	1692	54,94	-	-	-	-	-	6	6	0,19	185	5,97
152.	Szinfalu	k	501	-	4	4	0,80	27	5,39	470	93,81	-	-	-	-	-	-	-	-
153.	Terep	k	377	2	-	2	0,53	358	94,96	-	-	-	-	-	-	-	-	17	4,51
154.	Tiszabecs	k	969	17	872	889	91,74	-	-	-	-	20	2,06	-	-	-	-	60	6,19
155.	Tisztaberek	k	329	67	234	301	91,49	28	8,51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
156.	Töketerebes	k	1100	-	4	4	0,36	543	49,36	544	49,45	-	-	-	1	1	0,09	8	0,73
157.	Tyukod	k	790	8	730	738	93,42	34	4,30	-	-	-	-	-	-	-	-	18	2,28
158.	Udvari	k	1264	67	295	362	28,64	810	64,08	-	-	-	-	-	-	-	-	92	7,28
159.	Ura	k	390	-	291	291	74,62	99	25,38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
160.	Vállaj	k	924	-	14	14	1,52	12	1,30	877	94,91	-	-	-	1	1	0,11	20	2,16
161.	Vámfalu	k	797	32	360	392	49,18	375	47,05	-	-	-	-	-	-	-	-	30	3,76
162.	Vetés	k	945	31	329	360	38,10	578	61,16	-	-	-	-	-	-	-	-	7	0,74
163.	Vitka	k	1206	340	720	1060	84,12	-	-	-	-	84	6,96	-	2	2	0,16	60	4,97
164.	Zajta	k	454	-	2	2	0,44	22	4,85	428	94,27	-	-	-	-	-	-	2	0,44
165.	Zsadány	k	648	34	-	34	5,25	612	94,44	-	-	-	-	-	-	-	-	4	0,62
Összesen			172729	22173	65264	87437	50,62	44134	25,55	24500	14,18	9245	5,30	306	760	1066	0,62	6455	3,74
Nemzetiségi szempontból egyöntetű és vegyes lakosságú települések együtt			235944	23079	89710	112799	47,80	79529	33,71	25969	11,01	9560	4,02	306	760	1066	0,45	7101	3,01

Ahogy a fentiekből világos, az általunk felállított mérce szerint Szatmárban a XIX. század első évtizedeiben 103 helység (38,15%) volt nemzetiségi szempontból homogénnek tekinthető és 165 (61,11%) vegyes lakosságú. A szatmári települések többségét tehát a lakosság vegyes összetétele jellemezte, a helységek nagyobbik felében két, három, négy, esetleg több nemzetiség fiai éltek együtt.

A nemzetiségi szempontból egyöntetű települések sorában 35 (a szatmári helységek 12,96%-a) volt magyar, 65 (24,07%) román, 2 (0,74%) német, 1 (0,37%) rutén. Ezekben a helységekben összesen 63 235 lélek, a vizsgált települések 235 944 főre menő népességének 26,80%-a élt. E lakosok körében 25 352 (40%) volt magyar, 35 395 (56%) román, 1469 (2,48%) német, 319 (0,5%) rutén, 2 fő (0,003%) szlovák és 646 (1,02%) zsidó.

A vegyes lakosságú települések népessége ezzel szemben 172 729, a tanulmányozott helységek lakosságának 73,20%-a volt. Soraikban 87 437 (50,62%) volt magyar, 44 134 (25,55%) román, 24 500 (14,18%) német, 9161 (5,30%) rutén, 1064 (0,62%) szlovák, 6455 (3,74%) zsidó.

Összegezve a helységek két sorának adatait, az a végeredmény, hogy a megvizsgált települések 235 944 főt számláló lakosságából 112 799 (47,80%) volt a magyarság részese, 79 529 lélekkel (33,71%) második helyen a románság foglalt helyet, harmadik helyen 25 969 fővel (11,01%) a németiség állt, 9560 fővel (4,02%) a negyedik hely a ruténséget illette, az ötödik hely a 7101 lelket (3,01%) számláló zsidósága volt, végül a megye legkisebb nemzetisége a mindössze 1066 (0,45%) egyént magába foglaló szlovákság volt. Ha mindezeket az adatokat kördiagramra vesszük, a következő ábrát kapjuk.

Magyarok – a szórványokat is tekintetbe véve – 228 helységben (a megye településeinek 84,44%-ában) éltek. Legnagyobb tömegben Szatmárnémetiben, ahol egyedül reformátusok 11 075-en voltak, a magyarság lélekszáma azonban a valóságban itt lényegesen magasabb volt, minthogy magyarok a katolikusság körében is szép számmal voltak, akiket viszont a jelzett nehézségek miatt a németek javára számoltunk el. Jelentős magyar tömegek ezenkívül még Börvelyen, Fehérgyarmaton, Tarpán, Csengerben, Felsőbányán, Körtvélyesen, Mátészalkán, Nagykárolyban, Szinérváralján laktak.

Románok, szintén figyelemmel a szórványokra, összesen 222 helységben (a megye területén levő települések 82,22%-ában) laktak. Fontosabb centrumaik Apa, Bikszád, Felsőfalu, Komorzán, Kányaháza, Madarász, Nagykároly, Ráksa, Remetemező, Tartolc voltak.

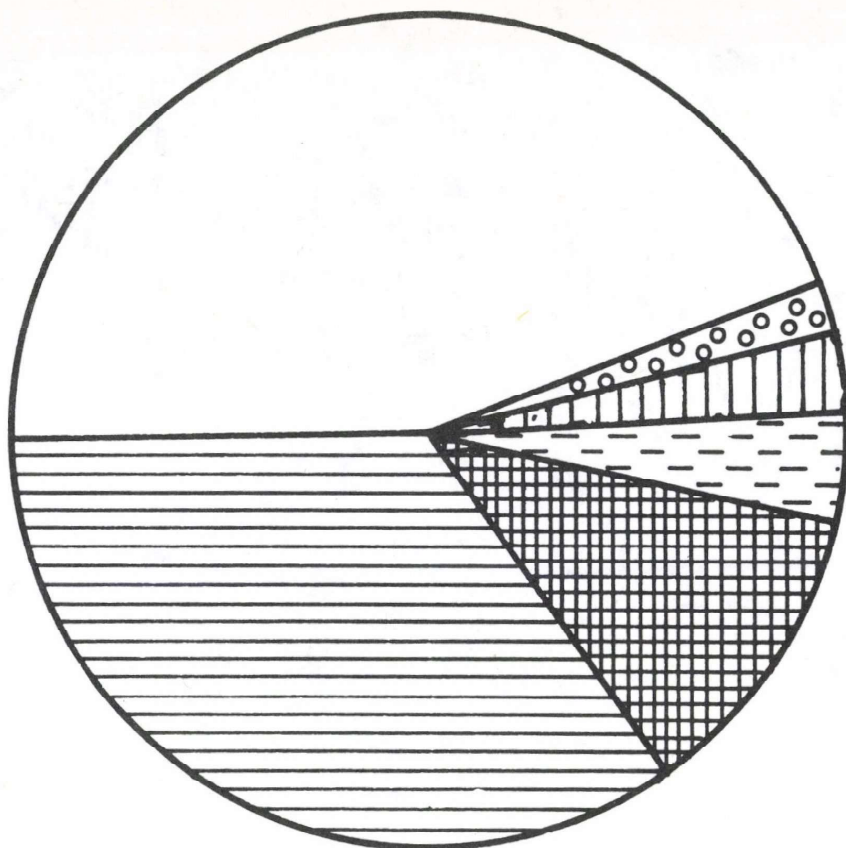
Német népessége 26 településnek volt. Legnagyobb tömegben Nagykárolyban, Felsőbányán, Nagybányán és Szatmárnémetiben voltak találhatók, jelentős német településeknek még Erdőd, Béltek, Nagymajtény, Mezőpetri és Fény számítottak.

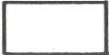

Rutének, szétszórva, 39 helységben fordultak elő. Nagyobb csoportot Nyírvasvárin, Penészleken, Lugoson és Gebén alkottak.

Zsidó lakosokat 183 helységben lehetett találni. Legnépesebb csoportjuk (1898 fő) a megyeszékhelyen, Nagykárolyban élt. Tömegesebben még Csengerben, Mátészalkán, Hodászon, Szinérváralján és Aranyosmeggyesen fordultak elő.

Számottevőbb szlovák népesség Nagybányán, Nagykárolyban és (vélelmezhetően) Csekén létezett, lélekszámuk azonban az említett helységek egyikében sem érte el a 300-at. Néhány, illetve egy-két családból, vagy éppen egyénből álló szórványok még 19 település keretében voltak találhatók.

Ha mindezek után térképre vesszük a közölt számsorokat, úgy azt találjuk, hogy a magyarság településterületének határai Szatmárban a XIX. század első évtizedében a nyugati megyehatártól a Mérk, Börvely, Bagos, Dara, Vetés, Amac, Hirip, Nagykolcs, Krassó, Szinérváralja, Avasújváros és Kőszegremete érintésével meghúzható vonal mentén húzódtak, a magyar településterület tehát déli és keleti irányban nagyjában-egészében a hegyek

			%
magyar		112 799	47,80
román		75 529	33,71
német		25 969	11,07
rutén		9 560	4,02
zsidó		7 101	3,01
szlovák		1 066	0,45

lábaig ért. Táji tagozódásban gondolkodva azt lehet tehát mondani, hogy a szatmári magyar nép a nyíri részeket, a Szamosköz és a Krasznaköz egy részét, vagyis a megye nyugati és északi felét lakta. A jelzett vonalat azonban nem lehet abszolút választó vonalnak tekinteni. Egyfelől, azon túl is voltak (Nagykároly, Gencs, Dobra, Misztótfalu, Nagybánya, Alsófernezely és Kapnik környékén) kisebb-nagyobb magyar szigetek. Másfelől, azon innen is kerültek más nemzetiségű csoportok. Így például Batiz, Lázári, Csegöld, Ura, Csengerújfalu vidékén jelentős román lakosság élt, a rutének meg zömmel, csaknem egy sávban, éppenséggel a megye nyugati peremvidékén helyezkedtek el. A megye déli harmada, tehát a Nyírség Biharral érintkező része, a Krasznaköz alsó fele és a Bükkalja ebben a korban már jellegzetesen is nemzetiségi vidéke volt a megyének. Míg nyugat felé, bár ruténnel és románokkal vegyesen, főleg németeket lehetett találni, addig keletre csaknem kizárólag a románság ülte meg a tájat. A legjellegzetesebben román településterülete azonban az északon és keleten elterülő Avasság, tehát az Avas-hegység, továbbá a Gutin festői vidéke volt a megyének, ahol a román népesség a máramarosi és kővári románsággal érintkezve alkotott hatalmas masszívumot. (A fentiekre lásd a mellékelt térképet, mely minden nemzetiséget feltüntet, amennyiben annak aránya a tárgyalt korban – a források szerint – meghaladta az érintett terület népességének 5%-át.)

JEGYZETEK

- [1] Az első magyarországi népszámlálás (1784–1787). Szerk.: Danyi Dezső és Dávid Zoltán. Budapest, 1960. 170., 368. l.
- [2] Szirmay Antal: Szatmár vármegye fekvése, története és polgári esmérete. I. Buda, 1809. 31–33. l.
- [3] Martin von Schwartner: Statistik des Königreichs Ungern II. Ofen, 1811. 531. l.
- [4] Magda Pál: Magyarországnak és a határőrző katonaság vidékeinek legújabb statisztikai és geographiai leírása, Pest, 1819. 438. l.
- [5] Ludovicus Nagy: Notitiae politico-geographico-statisticae inclyti Regni Hungariae partiumque eidem adnexarum I. Buda, 1828. 370. l.
- [6] Fényes Elek: Magyarország statisztikája I. Pest, 1842. 44. l.
- [7] A magyar korona országaiban az 1870. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei a hasznos háziállatok kimutatásával együtt. Pest, 1871. 82. l.
- [8] 1740–1835. évi törvénycikkek. Budapest, 1901. 467. l.
- [9] A megyében levő települések számát Szirmay Antal i. m. I–II. Buda, 1809–10. alapján határoztuk meg. Itt kell megjegyeznünk, hogy Ludovicus Nagy téved, amikor 20 mezővárosról beszél.
- [10] Az itt érintett kérdésekkel részletesebben is foglalkozom Szatmár megye leírása Ludovicus Nagy Notitiae politico-geographico-statisticae inclyti Regni Hungariae partiumque eidem adnexarum c. munkájában címen megjelent közleményemben (Az Egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei XIV. Eger, 1978. 371–372. l.).
- [11] Szirmay Antal i. m. I. Buda, 1809. 215., 256., II. Buda, 1810. 337. l.
- [12] Magda Pál i. m. 443. l.
- [13] Móricz Zsigmond: Szatmár vármegye népe. Szatmár vármegye Budapest, é. n. 257. l.
- [14] A fő forrást a szatmári püspökség 1831-re szóló sematizmusa (Schematismus venerabilis cleri almae dioecesis szathmariensis pro anno Domini MDCCCXXXI. Pestini é. n.) jelentette. Tekintettel azonban arra, hogy néhány egyházközség felett az egri érsek és a nagyváradai püspök gyakorolt egyházi főhatóságot, ezek sematizmusait is elő kellett vennünk. A nagyváradai püspökségnek sajnos csak 1833-ból állott rendelkezésre ilyen kiadványa. Így tehát a szatmári püspökség sematizmusán kívül még a következő kettőt vettük igénybe adataink kiegészítésére: a) Schematismus venerabilis cleri dioecesis agriensis ad annum Jesu Christi MDCCCXXXI. Agirae é. n., b) Schematismus venerabilis cleri dioecesis Magno-Varadinensis latini ritus pro anno MDCCCXXXIII. M. Varadini, é. n. Minden helység adatait így sem sikerült felhajtunk, így szükségből néhány helyen L. Nagy adatait használtuk; azoknak a helységeknek nevét, melyeknek adatát L. Nagytól vettük, megcsillagoztuk. Az adatok időbeli egyöntetősége így itt-ott csorbát szenved, ez azonban korántsem olyan mérvű, hogy a nemzetiségi megoszlás arányait illetően lényeges fenntartásokkal kellene élnünk.